

باستان‌شناسی دیلمان

پژوهش‌های باستان‌شناسی در محوطه‌های
باستانی یسن (کافرستان)

ولی جهانی

سرشناسه	جهانی، ولی، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	باستان‌شناسی دیلمان: پژوهش‌های باستان‌شناسی در محوطه‌های باستانی یسن (کافرستان) / ولی جهانی.
مشخصات نشر	رشت: نشر بلور، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۲۹۶ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۰۶-۱۷۲-۹:
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
موضوع	حفاری‌ها (باستان‌شناسی) -- ایران -- دیلمان
موضوع	دیلمان -- تاریخ
رده بندی کنگره	DSR ۵۵/د۹۲ج۹ ۱۳۹۲:
رده بندی دیویی	۹۵۵/۲۳۳۴۰۴۳:
شماره کتابشناسی ملی	۳۴۰۸۰۶۴:

باستان‌شناسی دیلمان پژوهش‌های باستان‌شناسی در یسن (کافرستان)

نویسنده:	ولی جهانی
ناشر:	انتشارات بلور
نوبت چاپ:	اول
تاریخ انتشار:	۱۳۹۳
چاپ و صحافی:	چاپ زیتون
تعداد صفحه قطع:	۲۹۶/وزیری
شمارگان:	۱۰۰۰
قیمت:	۲۰۰۰۰ تومان

نشانی: رشت، خیابان امام خمینی، کوی آق‌قرا، جنب مسجد، انتشارات بلور
تلفن: ۰۱۳-۳۳۲۴۵۵۷۵ ۰۱۳-۳۳۲۶۲۳۲۲ ۰۱۳-۳۳۲۵۴۶۱۷ فکس:

همراه: ۰۹۰۲۱۹۷۵۱۲۳ SMS: ۵۰۰۰۲۰۶۰۵۰۶۰

Email. boloor. publications@gmail.com

سازمان میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری کشور
اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان گیلان
(مرکز باستان‌شناسی)

سرپرست هیأت: ولی جهانی
jahani@gilanchto.ir

گروه کاوش‌های باستان‌شناسی:

ولی جهانی، بهروز هم‌رنگ (معاون اولین فصل هیأت کاوش)، شهرام رامین، مجید کوهی، رقیه مجتبابی
ثبوتی (معاون دومین فصل کاوش)، سپهر زارعی، یونس زارع، فاسم اصلانی، علی ایمانی، علیرضا جهانی

گروه معماری: مهندس سعادت‌الله مسعودی، مهندس مرتضی موسی‌پور

و مهندس ابوذر جانعلی‌پور

گروه زمین‌باستان‌شناسی: مهندس صارم امینی، مهندس حسام امینی

گروه GIS: مهندس موسی امینی

گروه نقشه‌برداری: مهندس سیدنصیر معراجی، مهندس جواد نصیری‌راد، مهندس یدالله صادق‌پور

عکاسی: سرپرست و اعضای هیأت باستان‌شناسی

یگان حفاظت: اسماعیل پورحسن بارکوسرای، صمد سهیلی، جواد غریب‌نواز و علیرضا احمدی

رشت، میدان میل، رویروی بیمارستان رسول اکرم، اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان

تلفن: ۰۱۳۱-۷۷۵۴۵۰۵ نمابر: ۰۱۳۱-۶۶۱۸۴۳۱ www.bastan-gilan.com

فهرست مطالب

۱۳.....	مقدمه
۱۵.....	پیش گفت

فصل اول

۲۰.....	نگاهی به موقعیت جغرافیای و تاریخی سیاهکل و دیلمان
۲۳.....	وجه تسمیه
۲۴.....	پیشینه فعالیت های باستان شناسی
۲۵.....	پیشینه تاریخی شهرستان سیاهکل و دیلمان

فصل دوم

۲۹.....	روستای یسن
۳۰.....	راه های دسترسی
۳۳.....	جغرافیای طبیعی
۳۳.....	محوطه های باستانی یسن
۳۷.....	تپه زرگولی سی
۴۰.....	محوطه باستانی نسکوه چال
۴۳.....	محوطه باستانی قاسم زیمی
۴۸.....	گورستان باستانی مهدی چوری
۴۸.....	محوطه باستانی کاتی مین (کات زمین)
۴۸.....	گورستان تاریخی گردمندولان
۴۸.....	محوطه باستانی خانه پشنان

- ۵۱..... گورستان باستانی یسن دره.....
- ۵۱..... تپه باستانی گردکولی سی.....
- ۵۳..... گورستان باستانی اربوچال.....
- ۵۷..... محوطه‌ی باستانی شلنگستان.....
- ۵۸..... محوطه‌ی قلندر کوتی (قلعه قلندر).....
- ۶۰..... محوطه و پناهگاه قلندر کوتی.....

فصل سوم

- ۶۲..... گمانه‌زنی و کاوش محوطه‌های یسن (ولی جهانی، بهروز همزنگ و رقیه محتبائی).....
- ۶۲..... تپه‌ی زرگولی سی (ترانسه ۱).....
- ۷۵..... گورستان اربوچال (ترانسه ۱).....
- ۷۵..... گور شماره‌ی ۱.....
- ۸۳..... گور شماره‌ی ۲.....
- ۸۶..... تپه‌ی گردکولی سی.....
- ۸۶..... گمانه‌ی شماره‌ی ۲.....
- ۸۹..... گمانه‌ی شماره‌ی ۳.....
- ۹۱..... گمانه‌ی شماره‌ی ۴.....
- ۹۳..... محوطه‌ی باستانی نسکوه‌چال.....
- ۹۳..... گمانه‌ی شماره ۳.....
- ۹۸..... گمانه‌ی شماره ۴.....
- ۱۰۱..... گمانه‌ی شماره ۵.....
- ۱۰۱..... کاوش ترانسه‌ی شماره‌ی ۱ (tr.I).....
- ۱۰۵..... ساختار ۱۰۱.....
- ۱۰۶..... ساختار ۱۰۲.....
- ۱۰۷..... ساختار ۱۰۳.....
- ۱۰۹..... ساختار ۱۰۴.....
- ۱۰۹..... ساختار ۱۰۵.....

۱۱۰		ساختر ۱۰۶
۱۱۰		ساختر ۱۰۷
۱۱۱		ساختر ۱۰۸
۱۱۲		ساختر ۱۰۹
۱۱۲		ساختر ۱۱۰
۱۱۲		ساختر ۱۱۱
۱۱۳		ساختر ۱۱۲
۱۱۳		ساختر ۱۱۳
۱۱۴		ساختر ۱۱۴
۱۱۴		ساختر ۱۱۵
۱۱۴		ساختر ۱۱۶
۱۱۵		ساختر ۱۱۷
۱۱۵		ساختر ۱۱۸
۱۱۶		ساختر ۱۱۹
۱۱۶		ساختر ۱۲۰-۱۲۴
۱۱۷		ساختر ۱۲۳
۱۱۸		کاوش نسکوه چال (تراشه ۲)
۱۲۲		ساختر ۲۰۱
۱۲۳		ساختر ۲۰۲
۱۲۴		ساختر ۲۰۳
۱۲۴		ساختر ۲۰۴
۱۲۵		ساختر ۲۰۵
۱۲۶		ساختر ۲۰۶
۱۲۷		ساختر ۲۰۷
۱۲۸		ساختر ۲۰۸
۱۲۸		ساختر ۲۰۹
۱۲۹		ساختر ۲۱۰

۱۳۰		ساختار ۲۱۱
۱۳۱		ساختار ۲۱۲
۱۳۱		ساختار ۲۱۳
۱۳۲		قاسم زیمی
۱۳۲		گمانه شماره ۱
۱۴۰		قاسم زیمی (ترانشه ۱)
۱۴۲		ساختار ۳۰۱
۱۴۴		ساختار ۳۰۲
۱۴۴		ساختار ۳۰۳
۱۴۵		ساختار ۳۰۴
۱۴۷		گورستان باستانی مهدی چوری
۱۴۷		گمانه‌ی شماره‌ی ۱
۱۵۱		گمانه‌ی شماره‌ی ۲
۱۵۵		گمانه‌ی شماره‌ی ۳
۱۵۸		گمانه‌ی شماره‌ی ۴
۱۶۰		مهدی چوری (ترانشه‌ی ۵)
۱۶۲		گور شماره‌ی ۱
۱۶۳		گور شماره‌ی ۲
۱۶۵		گور شماره‌ی ۳
۱۶۷		گور شماره‌ی ۴
۱۷۰		گور شماره‌ی ۵
۱۷۱		گور شماره‌ی ۶
۱۷۲		گور شماره‌ی ۷
۱۷۲		گور شماره‌ی ۸
۱۷۳		گور شماره‌ی ۹
۱۷۴		گور شماره‌ی ۱۰
۱۷۵		گور شماره‌ی ۱۱

گور شماره‌ی ۱۲	۱۷۵
گور شماره‌ی ۱۳	۱۷۶
گور شماره‌ی ۱۴	۱۷۷
گور شماره‌ی ۱۵	۱۷۸
گور شماره‌ی ۱۶	۱۷۹

فصل چهارم

گونه‌شناسی معماری منطقه باستانی یسن (ولی جهانی، سعادت... مسعودی)	۱۸۲
مقدمه	۱۸۲
حوزه‌ی فرهنگی - معماری یسن	۱۸۲
توپوگرافی	۱۸۵
مجموعه‌ی مسکونی هوشنگ مجیدخواه	۱۸۸
ویژگی بنا	۱۸۸
تحول ساختار فضایی	۱۹۰
تحلیل ساختار فضایی	۱۹۰
اقلیم	۱۹۸
رابطه‌ی بین محیط و شکل بنا	۱۹۹
گزارش مطالعات زمین باستان‌شناسی از محوطه‌های باستانی یسن (مهندس صارم امینی)	۲۰۵
ویژگی‌های اقلیمی	۲۰۵
پهنه‌ی اول	۲۰۶
پهنه‌ی دوم	۲۰۶
پهنه‌ی سوم	۲۰۶
زمین‌شناسی	۲۰۸
جایگاه زمین ریخت‌شناسی محوطه‌های باستانی	۲۱۰
نهشته‌های آبرفتی واریزه‌ای عهد حاضر	۲۱۲
محیط زمین‌شناختی به عنوان منبع مصالح سنگی باستانی	۲۱۳
وضعیت ریخت‌شناسی و توپوگرافی	۲۱۶

۲۱۸	 خاک‌شناسی
۲۱۹	 رده‌ی آلفی سول
۲۲۰	 رده‌ی مولی سول
۲۲۰	 رده‌ی انستی سول
۲۲۱	 رده‌ی آتی سول
۲۲۱	 پوشش گیاهی
۲۲۲	 هیدرولوژی
۲۲۲	 رودخانه‌ی چاک رود
۲۲۳	 برآیند
۲۲۸	 شیوه تدفین
۲۳۱	 نقشه‌ها و طرح‌ها
۲۷۱	 تصاویر
۲۸۷	 کتاب‌شناسی

مقدمه

فراپند پرشتاب جهانی شدن در چند دهه‌ی اخیر، بستر و انگیزه‌های مناسبی را برای پژوهشگران عرصه‌های مختلف از جمله جامعه‌شناسان، مردم‌شناسان، باستان‌شناسان... فراهم آورده است تا به دقت، ابعاد گوناگون جهانی شدن را مورد بررسی قرار دهند و برنامه‌هایی دقیق برای جلوگیری از اهداف آن فراهم آورند. چرا که یکی از ابعاد خطرناک جهانی شدن به فراموشی سپردن هویت فرهنگی، تاریخی و اجتماعی فرهنگ‌ها و خرده فرهنگ‌هایی است که تمدن بشری را شکل داده‌اند. در چنین شرایط خطیری، وظیفه‌ی همه نهاد‌های فرهنگی، تاریخی و اجتماعی است که همه‌ی افراد جامعه، به ویژه جوانان را از این یورش برنامه‌ریزی شده، مصون بدارند.

گیلان به عنوان پاره‌ی جدایی‌ناپذیر ایران، حافظ فرهنگ و تمدن از دیرباز تاکنون بوده است. بخشی از فعالیت‌های فرهنگی این استان را در این چند دهه فعالیت‌های باستان‌شناختی تشکیل داده است که حاصل آن، آشنایی بیشتر جوانان با پیشینه‌ی تاریخی خود نه در گیلان که در کشور عزیزمان ایران است.

فعالیت‌ها و مطالعات باستان‌شناختی در منطقه‌ی یسن، بخش دیلمان شهرستان سیاهکل، یکی از این فعالیت‌هاست. بی‌شک در صورتی که کاوش‌های باستان‌شناسی در محوطه‌ی یسن به صورت علمی و هدفمند دنبال شود، بسیاری از نقاط تاریک مربوط به فرهنگ و تمدن در بحث نحوه‌ی استقرار در دوران پیش از اسلام، روشن خواهد شد و سندی دیگر به تاریخ سرزمین مان افزوده خواهد شد.

پژوهش حاضر در این محوطه‌ی باستانی به سرپرستی، آقای ولی جهانی و گروه همراه او انجام شده است، به یقین بدون کمک‌های همه جانبه‌ی بسیاری از عزیزان این پژوهش، امکان‌پذیر نمی‌شد. از جمله اگر نبود مساعدت و کمک‌های بی‌دریغ جناب آقای دکتر نجفی استانداری محترم گیلان و جناب آقای ندیمی نماینده‌ی محترم مردم شریف شهرستان‌های

سیاهکل و لاهیجان، در مجلس شورای اسلامی و جناب آقای حیدری، فرماندار محترم شهرستان سیاهکل، امکان انجام این طرح وجود نداشت.

به‌خاطر تمامی همراهی‌ها و همدلی‌ها و حسن توجه نامبردگان در انجام این طرح سپاسگزارم. از تلاش و کوشش توأم با صمیمیت جناب آقای ولی جهانی سرپرست هیأت باستان‌شناسی محوطه‌ی یسن که زحمات زیادی را متحمل شدند، تشکر و قدردانی می‌شود و برای همه‌ی این عزیزان آرزوی توفیق و سر بلندی از خداوند تبارک و تعالی را آرزومندم.

رضا علیزاده

مدیر کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان